

OBÎRȘIA ȘI SFÎRȘITUL LUI MAXIMINUS THRAX

DE

I. I. RUSSU

Caius Iulius Verus Maximinus—Thrax¹, apariție ciudată în istoria lumii romane, este primul din seria de traci ridicați la conducerea supremă a imperiului. Asupra obîrșiei etnice a acestui împărat, născut într-un sat din interiorul Traciei (sau mai curînd în Moesia dunăreană), într-o zonă mai ferită de influența civilizației greco-romane², nu poate subsista nici o îndoială: unanime, izvoarele istorice recunosc originea lui tracică, exprimată chiar și în porecla „Thrax” purtată ca un distinctiv din tinerete (Herodian, *loc. cit.*; Historia Augusta, *Maxim.*, 9,5 *ille ut erat Thrax et barbarus*, 3,3 *quid uis Thracisce?*; cf. 2,5; Iordanes, *Getica*, 84; *Epitome Caesar.*, 25, 1 Iulius Maximinus Thrax), termen ce trebuie luat în accepțiunea etno-lingvistică de *genere Thrax* (Landolf., X 150, în *Monumenta Germaniae Histor.*, auctores ant., II, p. 318; Iohannes Antioch., fr. 141, 2, (*Excerpta insid.*, 47, în *FHG*, IV, p. 593; τὸ μὲν γένος θράξ μίξοβαρβάρως, Zonaras, XII 15); Syncellos, I, p. 674 și 681 (ed. Bonn) îl numește Μοσός „Moesianul”. Atare fapt istoric pozitiv este recunoscut îndeobște de către erudiții moderni³. Dar o născocire a compilatorului biografiei lui Maximinus (Hist. Aug., *Maxim.* 1,5; cf. infra) îl face (inconsecvent cu afirmația sa citată mai sus) de origine „goto-alanică”: *hic de uico Threiciae uicino barbaris, barbaro etiam patre et matre genitus, quo-*

¹ Date ample despre împăratul Maximinus Thrax (a. 235—238): Hohl, în *RE*, X, 852—868; *Klio*, XXXIV, 1941, p. 264—289 și mai ales în monografia de mari proporții Angela Bellezza, *Massimino il Trace*, Genova, 1964, 240 p.

² Herodian, VI 8, 1 τὸ μὲν γένος τῶν ἐνδοτάτω θρακῶν καὶ μίξοβαρβάρων καπὸ τίνος κόμης.

³ A se vedea argumentarea deplin lămuritoare a lui Hohl, în *RE*, X, 854—855 și excelentele studii despre *Die gotische Abkunft des Kaisers Maximinus Thrax*, în *Klio*, XXXIV, p. 264—289; *Nochmals die Abstammung des Maximinus Thrax*, în *Rheinisches Museum*, XCI, 1942, p. 164—181. A. Stein, în *RE*, XV (1932), 1517—1518. M. Schönfeld, în *RE*, suppl. III, (1918), 802. Th. Mommsen, *Römische Geschichte*, ed. a VI-a, vol. V, p. 228; H. Schiller, *Geschichte der römischen Kaiserzeit*, I/2, p. 784 „thrakischer Bauersohn”; M. Bang, *Hermes*, XLI, 1906, p. 300; Ensslin, *CAH*, XII, p. 72 „the son of a thracian peasant” etc.; A. Bellezza, *op. cit.*, p. 7—35 (l’origine) lungă analiză amănunțită, diluată, a știrilor antice și a părerilor moderne; concluzia contradictorie: țăran-păstor trac din părinți „goto-alani”: „unione di Micca e Hababa” (p. 24), „la diversa razza dei suoi genitori...” (p. 34).

rum alter e Gothia, alter ex Alanis genitus esse perhibetur, et patri quidem nomen Micca, matri Hababa fuisse dicitur, aserțiune pe care o reia Iordanes⁴ și care a derutat pe unii erudiți din secolele XIX-XX, făcându-i să admită în pripă obirșia germanică a tracului Maximinus⁵, deci existența unor elemente etnice germane (gotice) în zona traco-moesică a Peninsulei Balcanice la sfârșitul secolului al II-lea⁶. Asemenea aserțiune este lipsită de vreun temei documentar și de probabilitate, cum s-a arătat⁷, lămurindu-se totodată și afirmația lui «Iulius Capitolinus» biograful că Maximinus ar fi trăit în Tracia „între goți” (ca un neaoș „goto-alan”) este o plăsmuire explicabilă în epoca lui Iulianus Filozoful (Apostatul, a. 361—363) sau mai târziu, când au fost compilate biografiile împărătești din *Historia Augusta* și când elementele germanice erau numeroase și influente în Imperiul roman; pentru asemenea falsificare se potriveau și împrejurările din a doua jumătate a secolului al IV-lea: atunci existau de fapt goți și alți „barbari” aciuaiți prin zonele trace ale Peninsulei Balcanice⁸. Numele părinților lui Maximinus Thrax: „Micca”⁹ și „Hababa (Ababa)” — deși pe acesta din urmă Altheim îl considera iranian-scitic, ca atare

⁴ Iordanes, *Romana*, 281 (după Symmachus): *Maximinus genere Gothico, patre Micca Ababaque Alana genitus matre; Getica*, XV 83 (*Gothos*) *transito Danubio aliquantum temporis in Mysiam Thraciamque uixisse, ex eorum reliquiis fuit et Maximinus imperator. Maximinus ex infimis parentibus in Thracia natus a patre Gotho nomine Micca, matre Halana, quae Ababa dicebatur.*

⁵ Mai ales erudiți germani: Wietersheim, *Geschichte der Völkerwand.* 2, I (1880), p. 186 nota; Schönfeld, în *RE*, suppl. III, 802 ș.a.; români: Al. Philippide, *Originea românilor*, I (1923), p. 310; G. G. Mateescu, în *ED*, I (1923), p. 113 etc. Chiar după evidența argumentată a lui E. Hohl, a încercat F. Altheim, *Die Soldatenkaiser* (1939), p. 246—248, să acrediteze din nou pretinsa origine germanică, formulând și citeva etimologii populare cu exemplificări inutile pentru numele „germanice” (resp. iraniene) ale părinților tracului Maximinus; de asemenea în *Germania*, 1939, p. 49—56 (cf. A. Alföldi, *Bibliographia Pannonica*, V, 1940, p. 59, respingând asemenea exhibiții istorico-filologice); în *Rheinisches Museum*, XC, 1941, p. 192—206, XCI, 1942, p. 350—353, *Krise der alten Welt*, III, Berlin, 1943, p. 113—120, unde zugrăvește pe acest „halbgermane Maximin. Hier drängt sich der germanische Gefolgschaftsgedanke geradezu auf...” [!]; *Acta Arch-Budapest*, II, 1952, fasc. 4, p. 273. Bibliografia mai nouă despre obirșia lui Maximinus (Ensslin, Hartke, Altheim) este citată în *RE*, XXII (1954), 2 146. Un alt erudit se crede în drept a trage concluzii de ordin antropologic, în sensul că „es will scheinen, als ob in den kräftigen aufrichtigen Zügen seines Gesichts etwa die germanische Abkunft zum Vorschein käme” (K. Lange, *Herrscherköpfe des Altertums im Münzbild ihrer Zeit*, Berlin, 1938, p. 147). Cu asemenea „criterii” fizionomice, aproape orice persoană din Europa ar putea fi declarată de orice „rasă”; vezi observațiile și rezervele formulate în *RIR*, XVI, 1946, p. 177. *Trăsăturile somatice ale traco-dacilor*, în *SCIV*, 18, 1967, p. 343—348.

⁶ Pentru a împăca afirmația biografiei din *Hist. Aug.* (care conține date pozitive, utile, alături de numeroase falsuri și anacronisme) cu faptul că goții apar prin aceste părți abia spre mijlocul secolului al III-lea (după a. 238, cind Iulius Maximinus era mort), M. Schönfeld, *loc. cit.* face presupunerea arbitrară că Maximinus „angeblich selber ein Sohn des — vermutlich als gefangener nach Thrakien verschleppten — Goten Micca war”; pentru Altheim, ca mai înainte pentru Philippide (*loc. cit.*, toți după Iordanes) „un grup de goți s-ar fi așezat în teritoriul roman pe la a. 200, ca imigranți pașnici” (!); dar în jurul acestor date, Iulius Maximinus era flăcău trecut de 25 ani, născut în Tracia (ori Moesia) pe la a. 173!

⁷ Ensslin, *Rhein.Mus.*, XC, p. 1—17; Hohl, *Klio*, *Rhein.Mus.*

⁸ L. Schmidt, *Geschichte der deutschen Stämme. Die Ostgermanen*, ed. a II-a, München, 1934, p. 201.

⁹ Acest antroponim ar putea fi germanic, notat de E. Förstemann, *Altdeutsches Namenbuch*, I (1900), p. 1 122; M. Schönfeld, *Wörterbuch der altgerman. Personen- und Völkernamen* (Heidelberg, 1911), p. 168; dar pentru tatăl lui Iulius Maximinus „Micca” este evident o născocire, cum a relevat E. Hohl.

„alanic”, *Ababos* fiind atestat la sarmați în Olbia¹⁰ — sînt mai curînd simple combinații de silabe după cuvîntul „mixobarbaros” din textul lui Herodian, anume din pură fantezie, nu din neînțelegerea expresiei grecești, căci în aceeași *vita Maximini*, 2,5 se află termenul latin corespunzător *semibarbarus*¹¹. Basmul despre obîrșia „goto-alanică” este reproduș și amplificat (după Symmachus, a. 485) de către Iordanes, care manifesta o pronunțată simpatie pentru goți.

Din cele afirmate mai departe de Hist. Aug. în același pasaj al biografiei, adevărat poate să fie amănuntul că la început Maximinus nu căuta să-și ascundă umila obîrșie provincial-barbară (1,5 *barbaro etiam patre et matre genitus*; Iordan. *Get.*, 83, *ex infimis parentibus*), cum a încercat să facă (lucru firesc, general) ajuns la mărimi imperiale: *haec nomina* (Micca, Hababa) *Maximinus primis temporibus ipse prodidit* [?], *postea uero, ubi ad imperium uenit, oculi praecipuit, ne utroque parente barbaro genitus imperator esse uideretur* (Hist. Aug. *Maxim.* 2,5).

Maximinus s-a născut într-un sat (ἀπό τινος κώμης, Herodian; corespunzător lui *uicus* din inscripțiile numeroșilor ostași traci la Roma, *CIL*, VI), în interiorul teritoriului tracic (cf. nota 2, Herodian, relevat cu justificată insistență de către Hohl), o zonă muntoasă (Herodianus, VII 1,2; cf. *infra*). Faptul că Syncellos îl numește *Mysós* (*Moesus*, termen cu sens mai restrîns, eventual chiar etnic) arată că era din provincia Moesia, probabil nu din Moesia Inferior pe malul Dunării¹², ci mai curînd din ținutul muntos, în preajma graniței dintre provinciile Tracia și cele două Moesii, poate chiar din Moesia Superior (de unde sînt originari majoritatea împăraților traco-romani). Născut pe la a. 173, Maximinus avea la moarte (în 238) 65 de ani¹³. Portretele lui, din timpul domniei, îl înfățișează însă destul de tînăr, iar bravura lui pe cîmpul de bătălie și în acțiunile militar-politice nu-l arată atît de înaintat în vîrstă; dar (cum observă Hohl) țăranel traci cu energie proaspătă era mult mai viguros și dinamic decît reușea să fie un roman de veche spiță nobilă. În copilărie și tinerețe el era păstor¹⁴, ocupație din care au pornit mulți tineri traco- și geto-romani, ridicîndu-se unii prin cariera armelor spre înălțimile tronului imperial (Aureolus, Regalianus, Galerius Maximianus, Maximinus Daia, Iustinus și alții), aducînd cinste nației lor umile de plugari și păstori. În floarea tinereții, Maximinus intră în serviciul armatei romane, unde s-a remarcat prin statura și forța fizică excepțională¹⁵, străbătînd cu succes scara ierarhiei militare. Despre începuturile carierei sale, biografia din Hist. Aug. are cîteva narațiuni cu aspect anecdotic ce cuprind un miez

¹⁰ Cf. L. Vidman, în *Griechische Städte und einheimische Völker des Schwarzmeergebietes*, Berlin, 1961, p. 155—158 (semnalat în *RÉG*, LXXV, 1962, p. 140).

¹¹ Hohl, în *RE*, X, 854; cf. Schmidt, *loc. cit.*, Stein, *loc. cit.*

¹² La Moesia Inferior s-a gîndit Ensslin (*loc. cit.*, 13), admițînd că Hist. Aug. folosește termenul „Thracia” în sensul de dioceza din secolul al IV-lea, la care aparținea și Moesia Inferior. Oricum, Maximinus Thrax nu e probabil să fi fost „selbst von der Donau stammend”. Altheim, p. 245, 246 („donauländischer Geburt”, „der heimischen Donau” [gotică?] etc.), formulări lipsite de conținut și respinse pe bună dreptate de către Ensslin.

¹³ Zonaras, XII, 16; Chron. Pasch., I, p. 501 (Bonn).

¹⁴ Herodian, VI, 8,1 πρότερον μὲν ἐν παιδὶ ποιμαίνων, VII, 1,2 ποιμαίνων ἐν τοῖς θρακίοις ὄρεσιν, Cedren, p. 450 (Bonn); Hist. Aug., *Maxim.*, 2,1 *in prima quidem pueritia iuit pastor*; Iordan, *Get.*, 84 *post prima aetate et rusticana uita de pascuis in militiam uenit*.

¹⁵ Herodian, *ibidem*; Hist. Aug.

de adevăr, cu toate că unii istoriografi le declară integral plăsmuite.¹⁶ Dintre gradele și funcțiile ocupate de Maximinus, sînt de menționat: *tribunus legionis IV*¹⁷, *praefectus legionis* (στρατοπέδων ἐπιμέλεια) al Legiunii a II-a Traiana în Alexandria Egiptului (în care fiul său era *tribunus militum*); procurator provincial sau *praefectus gentium* (ἐθνῶν ἀρχαί), *praesidens Trebellicae* (Victor, *Caesar.*, 25)¹⁸; *praefectus Mesopotamiae*, apoi (a. 234) *praefectus tironibus* al întregii armate romane. În atare calitate, cu multă îndemînare, și-a asigurat simpatia și devotamentul marilor mase de ostași, din care foarte mulți vedeau în el pe viitorul împărat, succesor al slăbănogului Severus Alexander (a. 222—235),—aspirație care s-a realizat prin proclamarea lui Iulius Maximinus și investirea lui cu purpura imperială la Mogontiacum (Mainz; febr.-mart. 235). În această lovitură militară, pe lângă unitățile din Pannonia, un rol important au avut elementele *tr a c e*, conaționali lui Maximinus: οἱ Ἰάτρονες καὶ ὅσοι βάρβαροι Θράκες, οἱ καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτῶ ἐγκχευρίκησαν (Herodian, VIII 6,1). Noul împărat făcut de recruți a luat fără întirziere măsuri pentru consolidarea propriei sale situații și îmbunătățirea traiului soldaților, mărindu-le solda de la 500 la 1 000 denari, împărțindu-le daruri și promisiuni, făgăduind amnistie și favoruri. Armata trece de partea uzurpatorului, iar Severus Alexander este asasinat în brațele mamei sale care nu-l mai putea salva; cu multă neplăcere, senatul roman recunoaște pe noul „ales”.

Ridicarea lui Maximinus Thrax constituia un precedent și o gravă încălcare a tradițiilor monarhiei romane, urmată de o lungă serie de alte încălcări în veacurile următoare: așezarea unui provincial, om de jos, împotriva voinței senatului Romei, la conducerea supremă a imperiului¹⁹. Mare de trup și cu înfățișare cruntă, Maximinus era un temperament dur și crud, trăsături ce nu erau străine de structura neamului său tracic²⁰, devenind încă mai drastic și sever în urma încercărilor opoziției de a-l suprima²¹. Se înțelege că un asemenea monarh nu putea să aibă încredere ori simpatie pentru aristocrația romană, pe care căuta s-o înlătore din con-

¹⁶ Hohl, în *RE*, X, 855. Prima ocazie pentru Maximinus de a se face remarcat au fost serbările însoțite de lupte (*ludi militares*) date de împăratul Septimius Severus de ziua nașterii fiului său Geta: ostașul Maximinus s-ar fi prezentat singur împăratului cerindu-i să fie admis a participa la luptele dintre militarilor încercați în asemenea competiții. Pe atunci june recrut, el nu cunoștea încă bine limba latină, pe care o pronunța greșit împetstrițind-o cu expresii și cuvinte din idiomul său matern tracic: *hic adulescens et semibarbarus et uix adhuc Latinae linguae, prope Thracica imperatorem publice petit, ut sibi daret licentiam contendendi cum his qui iam non mediocri loco militarent* (Hist. Aug., *Maxim.*, 2,4). Aceste elemente de narațiune, întrucît au un temei de adevăr (nu par neverosimile), pot să fie dintr-o sursă bine informată.

¹⁷ H. U. Instinsky, *Klio*, XXXIV, 1942, p. 118—120.

¹⁸ Un „praefectus ciuitatum Moesiae et Treballiae” este menționat în *CIL*, V, 1838 (*ILS*, 1 349).

¹⁹ *Maximinus ex corpore militari ad imperium accessit sola militum uoluntate, cum nullus senatus interesset auctoritas neque ipse senator esset*, Eutropius, IX, 1; cf. Th. O. Schulz, *Vom Prinzipat zum Dominat* (1919), p. 52—55.

²⁰ Cf. aprecierile și informațiile autentice ale compatriotului său Iulianus (nepotul lui Constantinus I), *Misopogon*, 348, analizate în *Acta Musei Napocensis*, Cluj, II, 1965, p. 303—304 (*Obtrșia împăratului Constantinus I*).

²¹ Herodian, VII, 1, 12; τὸ βανός τις ἀγριώτατος ἦν Syncellos, I, p. 680; Anonym. *Chron. syntom.*, p. 52 (ed. A. Bauer).

ducerea treburilor imperiului, îndepărtînd pe senatori din armată și înconjurîndu-se de militarii profesioniști și «semibarbarii» săi, în care socotea că poate să aibă încredere deplină: *nobilem circa se neminem passus est, prorsus ut Spartaci aut Athenionis exemplo imperaret* (Hist. Aug. Maxim., 9,5).

Militar prin vocație și excepționale calități, Maximinus s-a distins în scurta domnie de trei ani mai mult prin acțiunile-i militare. Ca primă datorie el considera asigurarea graniței Rinului contra germanilor. Adversarii lui interni crezută că pot profita de acest prilej spre a-l suprima și înlocui prin consularul Magnus; complotul descoperit, vinovații au fost executați²²; iar o altă încercare a gărzii de osroeni de a ridica în tron pe senatorul Quartinus este zădărnicită prin asasinarea acestuia, fiind reprimată și o revoltă a osroenilor. Expediția contra germanilor a fost încununată de succes: *victoria Germanica* și titlul „Germanicus maximus”. Încurajat de acest rezultat, Maximinus încearcă să-și înropească o dinastie, ridicînd pe fiul său *Maximus* la demnitatea de *caesar*. Dintre faptele lui de arme mai sînt cunoscute luptele cu sarmații („*Sarmaticus maximus*”) și cu dacii liberi („*Dacicus maximus*”). Dar situația internă a imperiului era în general precară: criza economică-financiară și fiscalitatea apăsătoare anunțau marile convulsii prin care avea să treacă societatea romană sclavagistă în cursul secolului al III-lea; se adăuga dificultatea ivită prin opoziția creștinilor, care stătuseră în bune raporturi cu Severus Alexander, iar acum făceau opoziție lui Maximinus; de aceea (nu din motive religioase, dogmatice) ei au fost persecutați: sînt uciși numai preoții (ἄρχοιτες), nu și simplii credincioși, fapt care arată caracterul exclusiv politic al prigoanei din acești ani.

Susținut numai prin devotamentul trupelor credincioase, regimul tracului Iulius Maximinus era impopular nu numai în Italia, ci și în provincii, unde adversarii nu pregetau să exploateze nemulțumirea maselor cauzată de vexațiunile fiscale. Primele tulburări izbucniră în Africa, unde ucișii procuratorului imperial al provinciei proclamară împărat pe proconsulul Marcus Antonius Gordianus, care, făcînd coregent pe fiul său Gordianus al II-lea, luă contact cu senatul și organizează acțiunea de răsturnare a lui Iulius Maximinus. Opoziția era puternică în tot imperiul și sporea mereu, iar tracul — odios în ochii populației, mai ales la Roma — putea să conteze numai pe unitățile militare ce-i erau încă devotate. Devenind situația critică și foarte gravă, el nu stătu mult pe gînduri: porni cu armata contra Italiei, spre a supune «metropola». Dar la asediul nereușit al cetății Aquileia²³, trupele istovite de campanii și războaie se răsculară; semnalul fu dat de Legiunea a II-a Parthica, la care se alătură garda imperială. Cînd se pregătea să trateze cu rebelii, la ieșirea din cort, împăratul este ucis împreună cu fiul său Iulius Maximus, cu comandantul cohorțelor pretoriene și cîțiva devotați; cadavrele sînt aruncate cîinilor și corbilor, iar capul lui Maximinus și al lui Maximus sînt trimise la Roma. Asasinatul a produs panică între formațiile devotate, mai ales pannonii și tracii²⁴. De remarcat însă faptul că semnalul revoltei a fost dat tocmai

²² Herodian, VII, 1,5—8.

²³ A. Calderini, *Aquileia Romana*, Milano, 1930, p. 206.

²⁴ Herodian, VIII, 6,1.

de Legiunea a II-a Parthica²⁵, ale cărei efective erau în majoritate trace și dintre ostașii de origine cunoscută (indicată prin antroponime sau terito din de recrutare), patru ar fi iliri, cu nume ca *Dassius*, *Dasumius*, *Glaucus*, *Varzo*²⁷, unul de prin Pannonia²⁸ și aproximativ 20 de traci, cu nume „naționale” ca *Auluzanus*, *Bitus*, *Diso*, *Diza*, *Dizapor*, *Eptecentus*, *Mucator*, *Mucianus*, *Paiba*, *Zyppyr*²⁹. Dar se poate obiecta ușor că nu trupa, mulțimea soldățimii, care adesea contează în decizii mai puțin decât numărul ei, ci ofițerii din Legiunea a II-a Parthica, elementele de conducere (într-o măsură în care tracii lipseau poate cu totul) erau adversarii tracului Maximinus cumpărați și atrași în complot de senatorii romani. Aderenții lui Maximinus trebuiau să accepte situația și resemnându-se să jubileze de voie — de nevoie cu adversarii împăratului ucis; iar bucuria soldățimii pare să fi fost mare după relatarea istoricilor vremii³⁰; în aceste descrieri nu trebuie însă neglijat caracterul părtinitor al istoriografiei oficiale, aflate sub influența partidei senatorilor și a italicilor dușmănoși față de „barbarii” și provincialii din rîndul cărora se ridicase și traco-romanul Iulius Maximinus. Întreaga armată asediatoare depune armele lângă Aquileia, orice ostilitate încetează, spre bucuria unanimă și firească a trupei. Călăreții purtînd capetele lui Maximinus și fiului său Maximus au fost primiți cu însoflete pe întreg parcursul și la Roma: la Ravenna ei întîlniră pe împăratul ridicat de senatori, Marcus Clodius Pupienus, care pregătise armata în Italia pentru războiul cu Maximinus. Suprimarea acestuia deschidea calea lui Pupienus și Albinus pentru o „domnie” comună ce avea să fie de foarte scurtă durată.

Reacțiunea contra Maximinilor continua liber cu furie sporită după moartea lor: între măsurile politice-administrative de urgență luate față de cei doi „dușmani ai poporului (*hostes publici*)”, patronii unei „saevissima dominatio”, a fost dispoziția drastică de a li se șterge imediat și

²⁵ A. Domaszewski, în *BonnJahrb.*, CXVII, p. 165, considera că ar fi fost cazul unei reacții a elementelor orientale din armată împotriva „ilirilor”, ca și Hohl (*RE*, X, 865) „wieder war es eine orientalische Truppe, die Legio II Parthica, die sich gegen den Thraker erhob, wie einst die osrhoenischen Schützen”. Dar numele oriental „Parthica” nu spune nimic în privința teritoriului și elementelor etnice din care erau recrutate acum (în secolul al III-lea) efectivele unității, ce nu erau de loc „orientale”.

²⁶ Cf. statistica mai veche întocmită de Ritterling (*RE*, XII, 1482—1483), care azi nu mai este valabilă, precum și cea de azi nu va fi valabilă în viitor.

²⁷ Aurelius *Dassius*, *CIL*, VI, 3 373 (=XIV, 2283); Aurelius *Dasumius*, VI, 3403 (*ED*, III, 1925, p. 186); C. Iulius *Glaucus*, VI, 2 579; Aur. *Varzo*, *Rendiconti Accademia Lincei*. Scienze morali, 1916, p. 403—404.

²⁸ *CIL*, XIV, 2 272.

²⁹ În inscripțiile de la Roma și din teritoriul vecin, *CIL*, VI, XIV și *AnnÉp.* 1908. 272, menționate în *RE*, XII, 1482—1483, la care se adaugă exemple omise acolo sau apărute ulterior: Aur. *Paiba*, Aur. *Zyppyr* și Aur. *Mestrius* la Albano, *Rendiconti Accademia Lincei*. 1916, Scienze mor., p. 403—404 (cf. *ED*, I, p. 200); Aur. *Diso(nis?)*, *CIL*, XVI, 2 273: Iulius Valens, centurio, *CIL*, VI, 3 216 (*ED*, I, p. 192) și chiar M. Aurelius Iulius veter. P. Collart, *Philippes, ville de Macédoine* (1937), p. 294 etc.; Aur. *Eptecentus* și Aur. *Bitus* mil. I(eg.) II Part., frați, *Athenaeum*, XXXII, 1954, p. 26 (= *AnnÉp.*, 1956, 26); Aur. *Bitus* în epitaful *Epigraphica*. XXIX, 1968, p. 59—61, probabil identic cu precedentul și cu cel din *CIL*, VI, 3 372 = XVI, 2 280 (S. Panciera); Traianus Mucianus, traco-roman din Traiana Augusta-Beroe (Stara Zagora), care a servit și în legiunea a II-a Parthica. *ILS*, 9 472 (Domaszewski, *BonnJahrb.*, CVIII, p. 185; cf. *ED*, I, p. 106—107, 115, 178; A. Stein, *Der römische Ritterstand* (1928), p. 145; *RE*, VI A, 2 088). G. Forni, *Il reclutamento delle legioni* (1955), p. 219.

³⁰ Herodianus; *Epitome Caesar.*, 25,1 *seditione militum discerptud una cum filio, clamantibus cunctis militari ioco ex pessimo genere nec catulum habendum.*

integral numele de pe monumentele scrise; atare măsură a fost executată cu extremă rigoare (numeroase epigrafe în tot imperiul cu numele lor marțelate), dar nu fără a întâmpina în unele locuri rezistențe și opoziție violentă din partea aderenților din unități militare rămase devotate împăratului ucis: este cazul atestat epigrafic cu Legiunea a VII-a Claudia (Viminacium) *Marti Gradivo, quem apud leg(ionem) VII Cl. tempore quo ad eradendum nomen saevissimae dominationis missus cum vexillationes Moesiae Inferioris voltus h(ostium) p(ublicorum) [vexillis et can]tabris [ultra detra]here nollent* (etc.) (Pannonia, Pécs, I, 1935, p. 280—284), în legătură cu acțiunea de *damnatio memoriae* aplicată lui Maximinus (R. Egger, *Serta Hoffilleriana*, Zagreb, 1940, p. 219—224; R. Vulpe, *Din istoria Dobrogei*, II, 1968, p. 220—223).

Portretul fizic al lui Maximinus Thrax este bine schițat de E. Hohl (RE, X, 867), iar una din cele mai reușite reprezentări plastice este un bronz realist, remarcabil ca tehnică și expresivitate, în antiquarul München, la A. Furtwängler, în *Jahrbuch der bildenden Kunst*, II, 1907, p. 8; Stückelberg, *Bildnisse der römischen Kaiser* (1916), pl. 84; K. Lange, *op. cit.*, p. 146.

Familia lui Maximinus Thrax. Soția lui era *Caecilia Paulina*, de obârșie necunoscută, dar (se pare) din păturile aristocratice, fire blajină și nobilă, care a exercitat oarecare influență pozitivă asupra personalității aspre și barbare a împăratului traco-roman; în schimb acesta, ca „răsplată”, i-a suprimat viața³¹. Fiul lui Iulius Maximinus Thrax purta numele identic (al doilea cognomen „scurtat”): *Caius Iulius Verus Maximus*, a cărui viață și carieră s-au legat inseparabil și în chip fatal de tatăl său, împărtășind cu acesta măririle și gloria, prăbușirea și moartea. Tânărul Maximus a luat parte la toate campaniile tatălui său, fiind făcut *caesar* (prin a. 236) și cooptat între *sodales Flaviales*. Avea peste 20 de ani la 238, când căzu și el pradă furiei soldățimii sub zidurile cetății Aquileia³².

L'ORIGINE ET LA FIN DE L'EMPEREUR MAXIMIN LE THRACE

RÉSUMÉ

Dans cette note on soumet à une nouvelle analyse les informations historiques concernant l'origine ethnique et la carrière militaire et politique de l'empereur romain Maximin (235—238). Suivant la majorité des sources littéraires (*Histoire Auguste*, Iordanès, *Építome Caesar.*, Ioan-

³¹ Despre *Caecilia Paulina*: RE, III, 1 236, nr. 138 (Stein).

³² RE, X, 868—870 (Hohl). Portretul lui Iulius Maximus pe o monedă de aur (Stückelberg, pl. 86) înfățișează figura unui tânăr nelipsit de finețe și trăsături nobile ce le va fi moștenit de la mama sa (pl. 85), cu care prezintă unele asemănări fizionomice. Junele prinț pare să fi fost înzestrat cu însușiri deosebite, iar istoricul german B. G. Niebuhr (*Vorträge über römische Geschichte*, III. 1848, p. 269) făcea presupunerea „würde vielleicht einer der besten Kaiser geworden sein” ceea ce — din lipsă de știri amănunțite și de fapte — rămâne numai un omagiu platonice, postum, fără confirmarea istoriei; precum bine observă mai departe Hohl (RE, X, 870) „Maximus für uns ein unbeschriebenes Blatt ist”. Este foarte probabil că acest vlăstar traco-roman, răpus prematur, ar fi fost — ca o sinteză a nobleței Ceciliei Paulina cu însușirile de mare căpitan ale lui Iulius Maximinus Thrax — unul din cei mai de seamă conducători ai lumii romane în secolul al III-lea.

nès d'Antioche, Zonaras, Syncellos, etc.) la plupart des historiens de l'antiquité ont admis l'origine t h r a c e de Maximin, dont la prétendue descendance germanique ou bien « gotho-alanique » prise en considération par quelques chercheurs (Wietersheim, F. Altheim, M. Schönfeld, A. Philippide, G. G. Mateescu etc.), apparaît comme une fausse combinaison des chronologistes. Cette origine résulte clairement de l'argumentation serrée et pleinement convaincante de E. Hohl et de W. Ensslin. Il s'agit, en fait, d'un paysan (pâtre ?) thrace, probablement natif de la province de Mésie (« Mysôs »), qui fit une brillante carrière militaire, étant le premier « barbare » thraco-romain qui soit arrivé à la plus haute dignité de l'empire.

On expose ensuite les principales actions militaires et politiques de cet empereur et de son fils C. Iulius Verus Maximus, et leur fin tragique au siège d'Aquilée (a. 238).